

V BÖLMƏ: MALİYYƏ, FİNTEX VƏ RİSK İDARƏÇİLİYİ

AZƏRBAYCANDA BÜDCƏDƏNKƏNAR FONDLARIN 2024–2025-Cİ İLLƏR ÜZRƏ ANALİTİK TƏHLİLİ

DOI: <https://doi.org/10.71447/2413-7235-2025-1-38>

İlyas Ə. Həsənov

Dövlət büdcəsi və büdcədənəknar fondlar şöbəsi, şöbə müdiri
İqtisadi Elmi Tədqiqat İnstitutu, Bakı, Azərbaycan
E-mail: ilyas.hasanov@esri.gov.az
ORCID: 0009-0001-7646-6603

İntizar Ə. Rüstəmov

Dövlət büdcəsi və büdcədənəknar fondlar şöbəsi, aparıcı elmi işçi
İqtisadi Elmi Tədqiqat İnstitutu, Bakı, Azərbaycan
E-mail: intizar.rustamova@esri.gov.az
ORCID: 0000-0000-2559-0092

Xülasə

Bu məqalədə Azərbaycanda fəaliyyət göstərən büdcədənəknar dövlət fondlarının – Dövlət Sosial Müdafiə Fondu, İşsizlikdən Sığorta Fondu, İcbari Tibbi Sığorta Fondu və Dövlət Neft Fondunun – 2024–2025-ci illər üzrə maliyyə dayanıqlığı, gəlir və xərclərinin dinamikası, həmçinin investisiya fəaliyyətləri araşdırılmışdır. Tədqiqatda fondların gəlir mənbələri, sosial müdafiə və səhiyyə sistemlərinə yönəldikləri xərclərin strukturu, dövlət büdcəsi ilə qarşılıqlı əlaqəsi statistik göstəricilər və hüquqi sənədlər əsasında təhlil edilmişdir. Əldə olunan nəticələr göstərir ki, büdcədənəknar fondların iqtisadi sabitliyin qorunmasında, sosial rifahın gücləndirilməsində və uzunmüddətli maliyyə dayanıqlığının təmin olunmasında rolu ildən-ilə artmaqdadır. Dövlət Neft Fondunun beynəlxalq maliyyə bazarlarına yönəltdiyi investisiyalar, həmçinin Dövlət Sosial Müdafiə Fondu ilə İşsizlikdən Sığorta Fondunun sosial ödənişlərin maliyyələşdirilməsindəki əhəmiyyəti xüsusi olaraq vurğulanmışdır. Bununla yanaşı, icbari tibbi sığortanın tətbiqi səhiyyə sektorunda yeni maliyyələşmə mexanizmlərinin formalaşmasına şərait yaratmışdır. Araşdırma nəticəsində fondların fəaliyyətinin daha effektiv və şəffaf idarə olunması, investisiya strategiyalarında risklərin azaldılması və qeyri-neft sektoruna kapital axınının artırılması ilə bağlı tövsiyələr irəli sürülmüşdür. Bu məqamlar Azərbaycanda fiskal siyasətin davamlı inkişafında və sosial dövlət modelinin möhkəmləndirilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər: *büdcədənəknar fondlar, sosial müdafiə, icbari tibbi sığorta, dövlət neft fondu, pensiya islahatları, maliyyə dayanıqlığı*

ANALYTICAL ASSESSMENT OF OFF-BUDGET STATE FUNDS IN AZERBAIJAN FOR THE YEARS 2024–2025

Ilyas A. Hasanov

State Budget and Extra-Budgetary Funds Department, Head of Department
Economic Research Institute, Baku, Azerbaijan
E-mail: ilyas.hasanov@esri.gov.az
ORCID: 0009-0001-7646-6603

Intizar A. Rustamova

*State Budget and Extra-Budgetary Funds Department, Leading Researcher
Economic Research Institute, Baku, Azerbaijan*

E-mail: intizar.rustamova@esri.gov.az

ORCID: 0000-0000-2559-0092

Abstract

This article examines the financial sustainability, income and expenditure dynamics, and investment activities of extra-budgetary state funds operating in Azerbaijan—namely, the State Social Protection Fund, the Unemployment Insurance Fund, the Mandatory Health Insurance Fund, and the State Oil Fund—over the period 2024–2025. The research evaluates the composition of revenues, the structure of expenditures directed to social protection and healthcare systems, and the interrelations with the state budget based on statistical data and legal documents. The findings indicate that the role of these funds in ensuring macroeconomic stability, strengthening social welfare, and providing long-term financial resilience has been consistently increasing. Special emphasis is placed on the State Oil Fund's investments in international financial markets, as well as the importance of the State Social Protection Fund and the Unemployment Insurance Fund in financing social payments. At the same time, the introduction of mandatory health insurance has facilitated the formation of new financing mechanisms in the healthcare sector. The study concludes that enhancing transparency and efficiency in fund management, reducing investment risks, and stimulating capital inflows into the non-oil sector are essential measures. These findings underline the significant role of extra-budgetary funds in advancing Azerbaijan's fiscal policy and reinforcing the foundations of a sustainable social state model.

Keywords: *off-budget funds, social protection, mandatory health insurance, state oil fund, pension reform, financial sustainability*

АНАЛИТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ВНЕБЮДЖЕТНЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФОНДОВ АЗЕРБАЙДЖАНА ЗА 2024–2025 ГОДЫ

Ильяс А. Гасанов

*Заведующий отделом государственного бюджета и внебюджетных фондов
Институт экономических исследований, Баку, Азербайджан*

E-mail: ilyas.hasanov@esri.gov.az

ORCID: 0009-0001-7646-6603

Интizar А. Рустамова

*Ведущий научный сотрудник отдела государственного бюджета и внебюджетных фондов
Институт экономических исследований, Баку, Азербайджан*

E-mail: intizar.rustamova@esri.gov.az

ORCID: 0000-0000-2559-0092

Резюме

В статье исследуются финансовая устойчивость, динамика доходов и расходов, а также инвестиционная деятельность внебюджетных государственных фондов, действующих в

Азербайджане, — Государственного фонда социальной защиты, Фонда страхования от безработицы, Фонда обязательного медицинского страхования и Государственного нефтяного фонда — в 2024–2025 годах. В исследовании оцениваются источники доходов фондов, структура расходов на социальную защиту и здравоохранение, а также их взаимосвязь с государственным бюджетом на основе статистических данных и нормативно-правовых актов. Полученные результаты показывают, что роль этих фондов в обеспечении макроэкономической стабильности, укреплении социальной защиты и долгосрочной финансовой устойчивости постепенно возрастает. Особое внимание уделяется инвестициям Государственного нефтяного фонда на международных финансовых рынках, а также значению Государственного фонда социальной защиты и Фонда страхования от безработицы в финансировании социальных выплат. В то же время внедрение обязательного медицинского страхования способствовало формированию новых механизмов финансирования в сфере здравоохранения. В заключение подчеркивается необходимость повышения эффективности и прозрачности управления фондами, снижения инвестиционных рисков и стимулирования притока капитала в ненефтяной сектор. Сделанные выводы свидетельствуют о важной роли внебюджетных фондов в реализации фискальной политики Азербайджана и укреплении модели социального государства.

Ключевые слова: внебюджетные фонды, социальная защита, обязательное медицинское страхование, нефтяной фонд, пенсионная реформа, финансовая устойчивость

GİRİŞ

Dövlət maliyyəsinin idarə olunmasında büdcədənəkar fondlar sosial rifahın təmin olunmasında və makroiqtisadi sabitliyin qorunmasında mühüm rol oynayır. Büdcədənəkar fondlar dövlətin əsas funksiyalarını – pensiya təminatı, icbari tibbi sığorta, əmək bazarının tənzimlənməsi və strateji ehtiyatların idarə olunması – icra edən maliyyə institutları kimi formalaşmışdır.

Azərbaycanda fəaliyyət göstərən əsas büdcədənəkar fondlara Dövlət Sosial Müdafiə Fondu (DSMF), İşsizlikdən Sığorta Fondu, İcbari Tibbi Sığorta Fondu və Dövlət Neft Fondu daxildir. Hər biri ayrı-ayrı qanunvericilik bazasına və strateji funksiyalara malik olan bu fondlar dövlət büdcəsindən müstəqil şəkildə fəaliyyət göstərirlər.

Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2025-ci il üçün gəlirləri 7 617,4 milyon manat, xərcləri isə 7 676,4 milyon manat səviyyəsində proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə müvafiq olaraq 9.6% və 10.45% artımı ifadə edir. İşsizlikdən Sığorta Fondunun 2025-ci il üzrə büdcəsi isə 206,3 milyon manatlıq gəlir və 260,7 milyon manatlıq xərc strukturuna malikdir. Gəlirlərdə əsas artım qeyri-büdcə sektoru üzrə sığorta haqlarında müşahidə olunur – 12.5% [Azərbaycan Respublikası, 95-VIIQ Qanunu, 2024].

İcbari Tibbi Sığorta Fondu üzrə 2025-ci il büdcəsinin xərcləri 2 941,7 milyon manat, gəlirləri isə 2 571,7 milyon manat müəyyən edilmişdir. Qalan məbləğ isə əvvəlki illərin ehtiyatlarından qarşılanacaqdır. Ən önəmli artım sərbəst vəsaitin idarə olunmasından əldə olunan gəlirlərlə bağlıdır (30.8%) [Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 324 nömrəli Fərmanı, 2025].

Dövlət Neft Fondunun 2025-ci il üzrə gəliri 14 452,5 milyon manat, xərcləri isə 14 640,2 milyon manat təşkil edir. Burada diqqət çəkən cəhət, neft satışından gəlirlərin payının azalması (–3.9%), investisiya gəlirlərinin isə artmasıdır (+10.5%) [Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 273 nömrəli Fərmanı, 2024]. Göstərilən dörd fondun təhlili dövlətin sosial və iqtisadi siyasətinin maliyyələşdirilməsində onların yüksələn rolunu, eyni zamanda büdcə sabitliyi və şəffaflıq baxımından önəmini ortaya qoyur. Bu tədqiqatda həmin fondların 2024–2025-ci illər üzrə proqnozlaşdırılmış büdcə göstəriciləri, struktur islahatları və investisiya siyasətləri təhlil olunaraq tövsiyələrlə tamamlanacaqdır.

Metodoloji qeyd

Bu tədqiqat Azərbaycan Respublikasının 2024–2025-ci illər üzrə dövlət büdcəsi və büdcədənəkar fondlara dair təsdiq edilmiş qanunları, eləcə də rəsmi statistika və analitik rəylər əsasında aparılmışdır. Məqalədə əsas diqqət fondların gəlir və xərclərinin dinamikasına, struktur dəyişikliklərinə və sosial təsir mexanizmlərinə yönəldilmişdir.

1. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Təhlili (2024–2025)

Dövlət Sosial Müdafiə Fondu məcburi dövlət sosial sığortası və könüllü sosial sığorta, dövlət icbari şəxsi sığorta, əhalinin əmək pensiyaları, sosial müavinətlər, ünvanlı dövlət sosial yardımı ilə, təqaüd və kompensasiyalarla, habelə başqa qanunvericilik aktları ilə nəzərdə tutulmuş ödənişlərlə təmin edilməsi sahəsində fəaliyyət göstərən publik hüquqi şəxsdir.

“Dövlət sosial müdafiə fondunun 2025-ci il büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu 2024-cü il 16 dekabr tarixdə təsdiq edilmiş və 2025-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minmişdir. Bununla bağlı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Dövlət sosial müdafiə fondunun 2025-ci il büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2024-cü il 16 dekabr tarixli 94-VIIQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” 2024-cü il 27 dekabr tarixli 270 nömrəli Fərmanı qəbul edilmişdir.

Təsdiq edilmiş Qanunda dövlət sosial müdafiə fondunun 2025-ci il üzrə gəlirləri 7 617.4 milyon manat proqnozlaşdırılır. Bu, 2024-cü illə müqayisədə 667.5 milyon manat və ya 9.6 faiz çoxdur.

Dövlət sosial müdafiə fondunun 2025-ci il üzrə xərcləri 7 676.4 milyon manat məbləğində təsdiq edilmişdir ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 726.5 milyon manat və ya 10.45 faiz çoxdur.

Dövlət sosial müdafiə fondunun xərclərində ilk dəfə olaraq yeni 4-cü maddə əlavə olunmuş və dövlət sosial müdafiə fondunun əvvəlki illərdə yaradılmış 2025-ci il yanvarın 1-nə olan ehtiyatından büdcə xərclərinin gəlirlərlə qarşılanmayan hissəsinin maliyyələşdirilməsinə 59.02 milyon manat vəsaitin yönəldilməsi ilə yeni maliyyələşmə mənbəyi müəyyən edilmiş və büdcə xərclərinin gəlirlərlə qarşılanmayan hissəsinə istifadə edilməsi nəzərdə tutulur.

Cədvəl 1. Dövlət sosial müdafiə fondunun gəlirləri (milyon manatla)

Gəlirlərin mənbələri	2024	2025	Artım+, Azalma-
1. Məcburi dövlət sosial sığorta haqları, cəmi o cümlədən:	5 478,1	5 997,4	519,3 (9.5%)
1.1.büdcədən maliyyələşən təşkilatlar üzrə	1 672,9	1 791,5	118,6 (7.1%)
1.2.büdcədən maliyyələşən təşkilatlarda işləyənlər üzrə	228,1	244,3	16,2 (7.1%)
1.3.qeyri-büdcə sektoru üzrə o cümlədən:	3 577,1	3 961,6	384,5 (10.7%)
- sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər üzrə	65,0	80,7	15,7 (24.2%)
2.Sair daxilolma, o cümlədən:	12,7	20,0	7,3 (57.5%)
2.1.sanatoriya-kurort yollayışlarının qismən dəyəri üzrə daxilolmalar	2,4	2,6	0,2 (8.3%)
3.Dövlət sosial müdafiə fondunun büdcəsinin balanslaşdırılması məqsədilə dövlət büdcəsinin öhdəliklərinin maliyyələşdirilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait	1 232,0	1 600,0	368,0 (29.9%)
4. Əvvəlki illərdə dövlət sosial müdafiə fondunun istifadə olunmamış vəsaitindən cari ilin xərclərinə yönəldilən məbləğ	227,0	Nəzərdə tutulmayıb	

***Mənbə:** Azərbaycan Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondu.
(2023). 2024–2025-ci illər üzrə büdcə göstəriciləri.*

Əvvəllər Fondun büdcəsi tarazlıq prinsipi ilə proqnozlaşdırılsa da, artıq 2023-cü ildən başlayaraq investisiya fəaliyyətinə başlanılmışdır və bundan irəli gələrək 2025-ci ildə gəlir və xərclərin bərabər qəbul olunmaması proqnozlaşdırılır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 17 aprel tarixli 2105 nömrəli Fərmanı ilə təsdiqlənmiş “Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun sərbəst vəsaitinin investisiyaya yönəldilməsi və investisiya

gəlirlərindən istifadə edilməsi Qaydası”na əsasən 2023-cü ilin I yarısından etibarən sərbəst vəsaitin bir hissəsinin investisiyaya yönəldilməsinə başlanılmışdır.

Son illərdə sığorta haqlarının hesabatlılığı və yığılması istiqamətində atılan addımlar, eləcə də inzibətçiliyin güclənməsinə xidmət edən görülən tədbirlər Fondun gəlirlərinin artıqlaması ilə icra olunmasına şərait yaratmışdır.

Bütün maliyyə mənbələri nəzərə alınmaqla, 2025-ci ildə Fondun daxilolmalarının 7.8% artaraq 7676,4 mln.manat təşkil edəcəyi proqnozlaşdırılır və əvvəlki illərdən qalan qalıqlardan istifadə olunacaq məbləğ 2024-cü illə müqayisədə 3.8 dəfə az nəzərdə tutulmuşdur.

2025-ci ildə Fondun gəlirləri, əvvəlki illərdə olduğu kimi, 3 mənbə üzrə proqnozlaşdırılmış və məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə gəlirlərin payının çox olması nəzərdə tutulmuşdur. Ümumiyyətlə, məcburi dövlət sosial sığorta haqlarından gəlirlər əvvəlki illərdə də ən böyük paya malik olmuşdur.

Belə ki, 2024-cü ildə məcburi dövlət sosial sığorta haqlarından gəlirlərin xüsusi çəkisi 2025-ci illə müqayisədə təqribən eyni olsa da, cəmi gəlirlərin artım tempinin məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə göstəricidən daha böyük artımla (9.6%) proqnozlaşdırılması ilə izah oluna bilər.

Fondun gəlirlərinin tərkibində məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə gəlirlərin artımla proqnozlaşdırılması fonunda qeyri-büdcə sektoru üzrə göstəricilərin daha sürətli artımı (10.7%) nəzərdə tutulmuşdur.

Ümumilikdə məcburi dövlət sosial sığorta haqlarının artımı 2024-cü ilin proqnozu ilə müqayisədə 519,3 mln. manat və ya 9,5% artımla nəzərdə tutulmuşdur ki, bu məbləğin də 384,5 milyon manatı və ya 74%-i qeyri-büdcə sektorunun payına düşür.

Göründüyü kimi, qeyri-büdcə sektorunda gəlirlərin artıqlaması ilə proqnozlaşdırılması bu sahədə icranın artımı ilə izah oluna bilər.

Qanunun 5-ci maddəsində dövlət sosial müdafiə fondunun (o cümlədən Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun və Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat Agentliyinin aparatının və digər struktur bölmələrinin) hesablarında ilin sonuna qalan vəsaitin növbəti ilin xərclərinin maliyyələşdirilməsinə və investisiyaya yönəldilməsi göstərilmişdir. 6-cı maddədə büdcə ili ərzində dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatlara nəzərdə tutulmuş məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə vəsaitlər dövlət sosial müdafiə fonduna tam məbləğdə daxil olmadıqda, dövlət sosial müdafiə fondunun büdcəsinin balanslaşdırılması məqsədilə dövlət büdcəsinin öhdəliklərinin maliyyələşdirilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin məbləği nəzərdə tutulmuş və faktiki hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqları arasındakı fərq qədər artırılması, artıq daxil olduqda isə nəzərdə tutulmuş və faktiki hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqları arasındakı fərq qədər azaldılması nəzərdə tutulmuşdur.

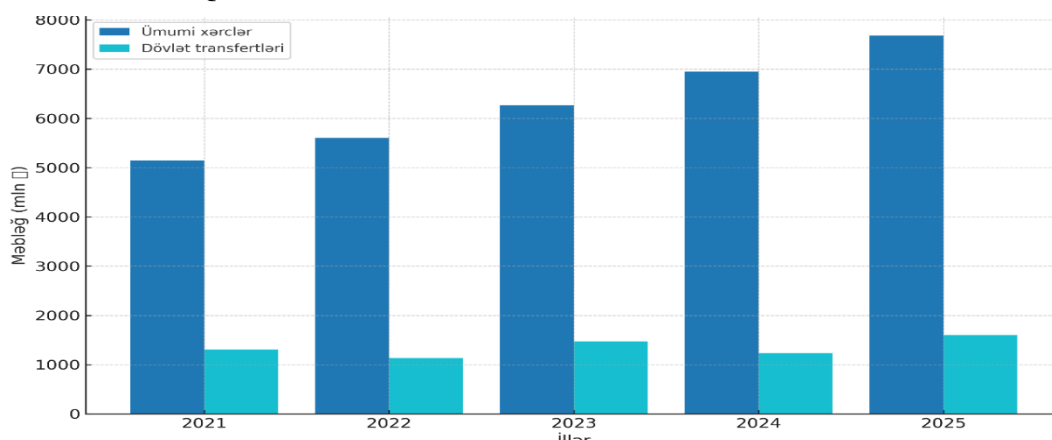
Dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin məbləği son illərdə azalma meyli göstərsə də, 2025-ci il üçün bu mənbədən vəsait artımla proqnozlaşdırılmışdır.

Cədvəl 2. Dövlət büdcəsindən fonda köçürülən vəsait

	2021	2022	2023	2024	2025
Fondun ümumi xərcləri, mln.manat	5146.0	5606.3	6268.0	6949.9	7676.4
-dövlət büdcəsindən köçürülən vəsait (transfert), mln.manat	1307.4	1132.0	1467.8	1232.0	1600.0
-transfertin ümumi xərclərdəki xüsusi çəkisi, %-lə	25.4	20.2	23.4	17.7	20.8

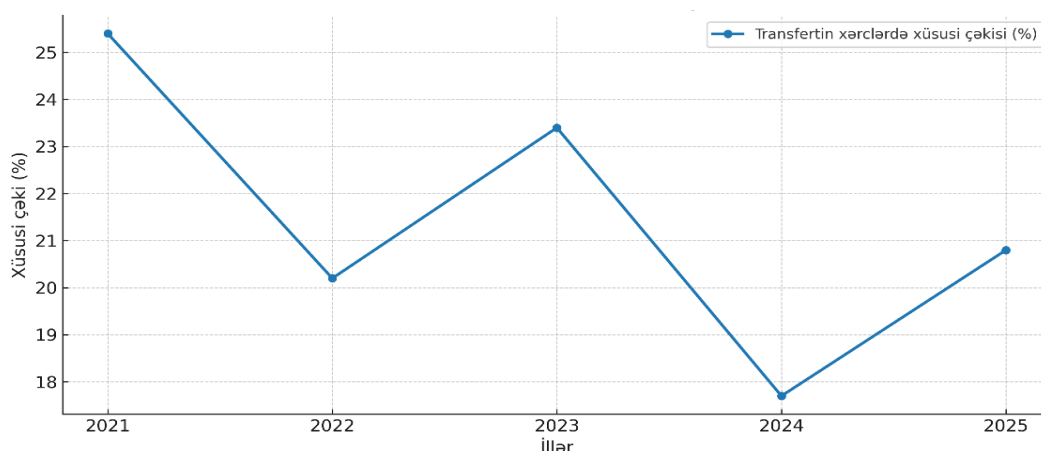
***Mənbə:** 2021-2023-cü illər üzrə dövlət büdcəsindən köçürülən vəsait (transfert) dövlət büdcəsinin icrası ilə bağlı faktiki xərclər götürülmüşdür.*

Qrafik 1. DSMF :Ümumi xərclər və Dövlət büdcəsindən transferlər

Müəllif: tərəfindən hazırlanmışdır.

Qrafik 2. Transferlərin ümumi xərclərdə xüsusi çəkisi

2025-ci ildə dövlət sosial müdafiə fondunun büdcəsinin balanslaşdırılması məqsədilə dövlət büdcəsinin öhdəliklərinin maliyyələşdirilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin məbləğinin daha sürətli artım tempi (368 mln.manat və ya 29.9%) proqnozlaşdırılır.

Dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin artımla nəzərdə tutulması dövlət öhdəliklərinin pensiya ödənişlərinin qarşılmasında xüsusi çəkisinin yüksəlməsindən irəli gəlir.

Fonda dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait dövlət öhdəliyi hesab edilən istiqamətləri üzrə xərcləri nəzərə almaqla formalaşdırılır. “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 6.2-ci maddəsinə əsasən dövlət öhdəliyi hesab edilərək dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına və məcburi dövlət sosial sığortası vəsaitləri və sosial sığorta ehtiyatı hesabına maliyyələşdirilən istiqamətlər müəyyən edilmişdir. Dövlət öhdəliklərinin maliyyələşdirilməyən hissəsinin sosial sığorta vəsaitləri hesabına qarşılınması özlüyündə fondun dayanıqlığının təmin olunmasına mənfi təsir göstərə bilər. Ona görə də əmək pensiyalarının sığorta əsaslarına dayanmayan hissəsinin məcburi dövlət sosial sığorta haqları hesabına daxil olmuş vəsait hesabına ödənilməsi hallarının aradan qaldırılması məqsədəuyğun olar.

ÜDM göstəricisinə nisbətə Fondun gəlirlərinin 2025-ci ilin proqnozlarına görə təxminən 5.9% təşkil edəcəyi nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da 2024-cü ilin göstəricindən (5.6%) yüksəkdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 4 noyabr tarixli 827 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2014-2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında pensiya təminatı sisteminin islahatı

Konsepsiyası”nda göstərilir ki, “yalnız məcburi dövlət sosial sığortasına əsaslanan sistemin tətbiqi ilə yüksək pensiya məbləğinə nail olunması xeyli çətindir. Məcburi dövlət sığortası ilə yanaşı, könüllü sığortanın tətbiqi layiqli pensiya məbləğinə şərait yaradır. Könüllü sosial sığortanın tətbiqi özəl pensiya fondlarının yaradılmasını zəruri edir ki, bu da pensiya sistemləri ilə maliyyə bazarları arasında qarşılıqlı əlaqənin təmin edilməsini şərtləndirir”.

Məhz pensiya təminatı sistemində islahatların əsas vəzifələrindən biri kimi əmək pensiyalarının könüllü yığım komponentinin real praktikada tətbiqi və qeyri-dövlət pensiya institutlarının formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi müəyyən edilmişdir.

Cədvəl 3. Dövlət sosial müdafiə fondunun xərcləri (milyon manatla)

Xərclərin istiqamətləri	2024	2025	Artım+, Azalma-
1.Əhaliyə ödənişlər üzrə xərclər, o cümlədən:	6 706,6	7 408,9	702.3 (10.5%)
1.1.əmək pensiyalarının ödənilməsi xərcləri	6 525,0	7 210,5	685.5 (10.5%)
1.2.məcburi dövlət sosial sığorta haqları hesabına müavinət xərcləri, o cümlədən:	181,6	198,4	16.8 (9.3%)
- əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinə görə	43,7	48,4	4.7 (10.8)
- hamiləliyə və doğuma görə	57,0	65,0	8.0 (14%)
- uşağın anadan olmasına görə	34,5	35,0	0.5 (1.5%)
- 3 yaşına çatanadək uşaqlara qulluqla əlaqədar	9,2	10,0	0.8 (8.7%)
- dəfn üçün	37,2	40,0	2.8 (7.5%)
2.Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası xətti ilə sığortaolunanların sanatoriya-kurort müalicəsi və sağlamlaşdırma tədbirlərinin həyata keçirilməsi üzrə xərclər	24,5	25,0	0.5 (2.0%)
3.Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) əhaliyə sosial sahədə xidmətlərin təşkili üzrə fəaliyyətinin müştərək maliyyələşdirilməsi xərcləri,	78,5	87,0	8.5

eləcə də pensiya və müavinətlər üzrə bank əməliyyatlarının aparılması və sair xidmət haqları xərcləri			(10.8%)
4.Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurumun) aparatının və digər struktur bölmələrinin saxlanması xərcləri	135,1	149,4	14.3 (10.6%)
5.Beynəlxalq təşkilatlara üzvlük haqlarının ödənilməsi xərcləri, o cümlədən:	0,07	0,07	0.0
5.1.Beynəlxalq Sosial Təminat Assosiasiyasına üzvlük haqqının ödənilməsi xərcləri	0,04	0,04	0.0
5.2.Pensiya və Sosial Fondların Beynəlxalq Assosiasiyasına üzvlük haqqının ödənilməsi xərcləri	0,03	0,03	0.0
6.Sair xərclər	5,1	6,0	0.9 (17.6%)

*Mənbə: Azərbaycan Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondu. (2023).
2024 və 2025-ci illər üzrə büdcə layihəsi və əsas göstəricilər.*

Qanunvericilikdən irəli gələrək, pensiya xərclərinin istiqamətləri konkret olmaqla, fondun büdcə gəlirlərindən asılı deyildir. Bu xərclər dövlətin qəbul etdiyi funksiyaların icrası məqsədini daşıyır. Fondun investisiya fəaliyyətinin tətbiqinə başlanılması onun büdcəsinin sabitliyinə, dövlət büdcəsindən asılılığının azaldılmasına, imkanlarının genişlənməsinə şərait yaradır.

Əmək pensiyalarının indeksləşdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2025-ci il 5 fevral tarixli 469 nömrəli Sərəncamına əsasən 2025-ci il yanvarın 1-dək təyin edilmiş əmək pensiyalarının sığorta hissəsi, habelə qulluq stajına görə əmək pensiyasına əlavələr orta aylıq nominal əməkhaqqının illik artım tempinə uyğun olaraq 2025-ci il 1 yanvar tarixdən indeksləşdirilməsi və 2025-ci il fevral ayının 1-dən əmək pensiyalarının minimum məbləğinin artırılması əmək pensiyalarının orta aylıq məbləğinin artımla proqnozlaşdırılmasına əsaslı təsir göstərmişdir.

Sərəncama uyğun olaraq 2025-ci il yanvarın 1-dək təyin edilmiş bütün pensiyalar 2024-cü il üzrə orta aylıq əməkhaqqının illik artımına uyğun olaraq 8,1 faiz indeksləşdirilməklə bu ilin 1 yanvar tarixindən artırılır. Sərəncama əsasən istehlak qiymətləri indeksinin əvvəlki il üzrə illik səviyyəsinə uyğun olaraq sığortaolunanların fərdi hesablarında 2025-ci il yanvarın 1-dək qeydə alınmış pensiya kapitalları da 2,2 faiz indeksləşdirilərək artırılmışdır.

Eyni zamanda, minimum pensiyanın da fevralın 1-dən 280 manatdan 320 manata çatdırılması həyata keçirilmişdir.

Pensiyaların 2025-ci 1 yanvar tarixdən indeksləşdirilərək artırılması nəticəsində cari il üzrə orta aylıq pensiya məbləğinin ilkin məlumatlara görə, 497 manatdan 537 manata çatması proqnozlaşdırılır.

Fondun 2025-ci il üzrə büdcəsində əmək pensiyalarının ödənilməsi xərcləri 2024-cü illə müqayisədə 685,5 milyon manat və ya 10,5% artmışdır. Qeyd edilənlər həyata keçirilən və nəzərdə tutulan tədbirlərin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 22 iyul tarixli 3378 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın dinamik, inklüziv və sosial ədalətə əsaslanan cəmiyyət üzrə strateji çərçivəsi daxilində bütün vətəndaşlar

üçün ədalətli və əhatəli sosial müdafiə sisteminin qurulması ilə bağlı hədəflərə xidmət etdiyini vurğulamaq imkanı verir.

Qanunvericiliyə uyğun hər il həyata keçirilən indeksləşmə və minimum pensiya məbləğinin davamlı artırılması minimum pensiya məbləğinin ölkə üzrə yaşayış minimumu (o cümlədən əmək qabiliyyətli əhali üçün) göstəricini üstələməsinə imkan yaratmışdır.

Cədvəl 4. Bəzi göstəricilər barədə məlumat, manatla

Göstəricilər	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Minimum əmək haqqı	250	250	300	345	345	400
Orta aylıq pensiya məbləği	302	331	372	441	497	537
Minimum pensiya	200	200	240	280	280	320
Ehtiyac meyarı	160	170	200	246	270	285
Yaşayış minimumu:	190	196	210	246	270	285
- Əmək qabiliyyətli əhali üçün	201	207	220	261	287	305
- Pensiyaçılar üçün	157	162	176	199	222	232
- Uşaqlar üçün	170	175	193	220	235	246
Orta aylıq əməkhaqqı	707	732	839	934	1009	1080

Mənbə: ƏƏSMN, 2023; DSMF və Maliyyə Nazirliyinin 2024–2025-ci illər üzrə büdcə sənədləri əsasında tərtib edilmişdir.

Orta aylıq pensiya məbləğinin orta aylıq əməkhaqqına nisbəti 2020-ci ildəki 42.7%-dən 2024-cü ildə 49.2%-dək müsbət dinamika nümayiş etdirmişdir. Bu nisbətin 2025-ci ildə 49.7%-dək artması proqnozlaşdırılır. Orta aylıq pensiya məbləğinin orta aylıq əməkhaqqına yaxınlaşması təkcə əmək pensiyalarının artımı yox, eyni zamanda əmək pensiyaçıların sayının azalması da buna təsir göstərmişdir. Başqa bir müqayisəni, minimum pensiya məbləğinin orta aylıq pensiya məbləğinə münasibətini nəzərdən keçirək. Bu nisbət 2020-ci ildəki 66.2%-dən illər üzrə azalması müşahidə olunmuşdur. Bu nisbətin 2025-ci ildə 59.6% olması proqnozlaşdırılır. Bütün pensiyaçılar üçün ədalətli və əhatəli sosial müdafiə sisteminin qurulması, aztəminatlı əhali qrupu üçün zəruri ehtiyacların ödənilməsinin təmin edilməsi məqsədilə minimum pensiya məbləğinin orta aylıq pensiya məbləğinə nisbətinin müəyyən bir çərçivədə saxlanılması daha məqsədəuyğun olardı.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 22 iyul tarixli 3378 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nda bütün vətəndaşlar üçün ədalətli və əhatəli sosial müdafiə sisteminin qurulması, pensiyaçılar üçün effektiv yığım, aztəminatlı əhali qrupu üçün zəruri ehtiyacların ödənilməsi, pensiya sisteminin dayanıqlığının gücləndirilməsi, sosial sığortanın tətbiqinin genişləndirilməsi, hamı üçün bərabər iştirak imkanı yaradan sosial təminat və sosial xidmətlər sisteminin inkişaf etdirilməsi, minimum pensiya məbləğinin minimum əməkhaqqı səviyyəsinin 75–80%-də saxlanılması təsbit olunmuşdur.

Belə ki, yuxarıdakı cədvəldən göründüyü kimi 2020-ci ildən və cari ildə həm minimum pensiyanın, həm də minimum əmək haqqının artırıldığını nəzərə alsaq bu nisbət 80% həcmində olmuşdur. Hesab edirik ki, minimum əmək pensiyalarının minimum əmək haqqı məbləğinə yaxınlaşdırılması daha məqsədəuyğun olar.

2. İşsizlikdən Sığorta Fondunun 2025-ci il Büdcəsinin Təhlili

Azərbaycan Respublikasının "İşsizlikdən sığorta fondunun 2025-ci il büdcəsi haqqında" Qanunu 2024-cü ilin 16 dekabr tarixində təsdiq edilmiş və 2025-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minmişdir (Azərbaycan Respublikası Qanunu, 2024). Qanunun tətbiqi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 27 dekabr 2024-cü il tarixli, 271 nömrəli Fərman qəbul olunmuşdur (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 2024).

Fondun 2025-ci il üçün təsdiqlənmiş büdcə xərcləri ümumilikdə 260,7 milyon manat təşkil edir. Bu xərclərin əsas hissəsi (206,4 milyon manat) fondun cari ilin gəlirlərindən, qalan hissəsi isə (54,3 milyon manat) əvvəlki illərdə formalaşdırılan ehtiyat vəsaitlərindən maliyyələşəcəkdir. 2025-ci il büdcəsində ilk dəfə olaraq yeni bir maddə əlavə edilmiş və fondun yanvarın 1-nə olan ehtiyatının büdcə xərclərinin gəlirlərlə qarşılanmayan hissəsini maliyyələşdirmək məqsədilə istifadəsi nəzərdə tutulmuşdur.

Əvvəlki illərdə büdcənin gəlir mənbəyi kimi göstərilən "2023-cü ilin sonuna istifadə olunmamış vəsait" maddəsi 2025-ci il büdcəsində çıxarılmışdır. Bunun əvəzinə, fondun ehtiyat vəsaitindən 54,3 milyon manatın istifadəsi ayrıca maddə kimi təsdiqlənmişdir.

Fondun gəlir mənbələri içərisində ən böyük paya malik olan sığorta haqları üzrə gəlir 2025-ci ildə 11,7% artımla nəzərdə tutulmuşdur. Bu artımın əsas səbəbi kimi dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatlarda işsizlikdən sığorta haqlarının 9,7% artımla nəzərdə tutulması göstərilir. Bu isə öz növbəsində həmin təşkilatların büdcədən maliyyələşən xərclərinin artımı ilə bağlıdır.

Qeyri-büdcə sektoru üzrə işsizlikdən sığorta haqlarında da əhəmiyyətli artım müşahidə olunur. Bu sektor üzrə daxilolmaların 2024-cü ilə nisbətən 12,5% və ya 17,4 milyon manat artımla proqnozlaşdırılması ölkədə minimum əmək haqqının və ümumi əmək haqqının artımı ilə əlaqədardır.

Son illərin büdcə məlumatlarının təhlilindən göründüyü kimi, fondun gəlirlərində əsas rol işsizlikdən sığorta haqları oynayır. Bu gəlirlərin əksər hissəsini isə qeyri-büdcə sektoru təşkil edir. Belə ki, qeyri-büdcə sektorunun ümumi gəlirlərdəki payı son 5 ildə 68%-dən 76%-ə qədər yüksəlmişdir. Lakin

qeyri-büdcə sektorunun daxilində dövlət, özəl və digər bölmələrin payı açıq şəkildə göstərilməmişdir.

Bütövlükdə, qeyri-büdcə sektorundan daxilolmaların digər gəlir mənbələrinə nisbətən daha yüksək artım templəri ilə proqnozlaşdırılması fondun gəlirlərindəki əsaslı dəyişiklikləri əks etdirir və gələcək illər üçün də bu tendensiyanın davam etməsi gözlənilir.

Cədvəl 5. İşsizlikdən sığorta fondunun gəlirləri (milyon manatla)

Gəlirlərin mənbələri	2024	2025	Artım+, Azalma-
1. İşsizlikdən sığorta üzrə sığorta haqları, cəmi o cümlədən:	184,7	206,3	21,6 (11,7%)
-büdcədən maliyyələşən təşkilatlar üzrə	22,7	24,9	2,2 (9,7%)
-büdcədən maliyyələşən təşkilatlarda işləyənlər üzrə	22,7	24,9	2,2 (9,7%)
-qeyri-büdcə sektoru üzrə	139,3	156,7	17,4 (12,5%)

2.Sair gəlirlər	0,1	0,1	0,0
-----------------	-----	-----	-----

***Mənbə:** Maliyyə Nazirliyi və ƏƏSMN-in 2024–2025-ci illər üzrə rəsmi büdcə sənədləri əsasında tərtib edilmişdir.*

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 17 aprel tarixli 2107 nömrəli Fərmanı ilə təsdiqlənmiş “İşsizlikdən sığorta fondunun sərbəst vəsaitinin investisiyaya yönəldilməsi və investisiya gəlirlərindən istifadə edilməsi Qaydası”na əsasən sərbəst vəsaitin bir hissəsinin investisiyaya yönəldilməsinə başlanılmışdır. Fondun büdcəsində cari ildən gəlirlərin daxilində ehtiyatdan yönləndirilən vəsait göstərilmir, xərclərində əlavə olunmuş maddədə əvvəlki illərdə yaradılmış ehtiyatından onun büdcə xərclərinin gəlirlərlə qarşılanmayan hissəsinin maliyyələşdirilməsinə yönəldilməsi nəzərdə tutulur. Lakin burada ümumi ehtiyatın da göstərilməsi və əvvəlki il ərzində ehtiyatın idarə edilməsi hesabına əldə olunan gəlirlərin də əks olunması Fondun hesabatının şəffaflığına xidmət edərdi.

İşsizlikdən sığorta fondunun 2025-ci il üzrə xərcləri 260,7 milyon manat təsdiq edilmişdir ki, bu da əvvəlki illəkinə nisbətən 22,7 milyon manat və ya 9,5% çoxdur.

2025-ci ildə Fondun ümumi xərclərinin 29,5%-i özünüməşğulluq tədbirlərinin təşkilinin təmin edilməsi, 6,5%-i işsizliyə görə sığorta ödənişləri, 13,4%-i peşə hazırlığı və əlavə təhsilin təşkili, 25,7%-i Dövlət Məşğulluq Agentliyinin və Əmək Bazarı və Sosial Müdafiə Məsələlər üzrə Milli Observatoriyanın saxlanılması, 19,2%-i isə Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat Agentliyinin sosial sahədə xidmətlərin təşkili üzrə fəaliyyətinin müştərək maliyyələşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

2025-ci ildə peşə hazırlığı və əlavə təhsilin təşkilinə 35,0 mln. manat, peşəyönümünə dair məsləhət xidmətlərinin göstərilməsinə 1,5 mln. manat, əmək yarımkarlarının və əmək birjalarının təşkili tədbirlərinə 0,5 mln. manat, sosial iş yerlərində işçilərin əməkhaqlarının bir hissəsinin maliyyələşdirilməsinə 4,0 mln.manat, peşə standartlarının hazırlanmasına isə 1,0 mln. manat, nəzərdə tutulmuşdur. Özünüməşğulluq tədbirlərinin təşkilinin maliyyələşdirilməsinə 77,0 mln. manat məbləğində vəsait nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 4,0 mln. manat və ya 5,5% çoxdur.

2025-ci ildə işsizliyə görə sığorta ödənişlərinə 17,0 mln.manat (2,0 mln.manat çox), özünüməşğulluq tədbirlərinin təşkilinə 77,0 mln.manat (4,0 mln.manat çox), Dövlət Məşğulluq Agentliyinin və Əmək Bazarı və Sosial Müdafiə Məsələlər üzrə Milli Observatoriyanın saxlanılmasına 67,0 mln.manat (12,0 mln.manat çox), Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat Agentliyinin sosial sahədə xidmətlərin təşkili üzrə fəaliyyətinin müştərək maliyyələşdirilməsinə 50,0 mln.manat (5,0 mln.manat çox), Sosial müəssisələrin yaradılması və məqsədli proqramların həyata keçirilməsinə 2,0 mln.manat (1,0 mln.manat çox), haqqı ödənilən ictimai işlərin təşkilinə isə 3,7 mln. manat (1,3 mln.manat az) vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Fondun son 5 ilin büdcəsi üzrə xərclərində işsizliyə görə sığorta ödənişləri ümumi xərclərin 6%-i ətrafında olmuşdur. Həmin dövrdə özünüməşğulluq tədbirlərinin təşkili xərcləri 43%-dən 30%-dək azalmış, peşə hazırlığı və əlavə təhsilin təşkili xərcləri 4,7%-dən 13,4%-dək, müəyyən edilmiş dövlət orqanının (qurumun) saxlanılma xərcləri 29%-dən 45%-dək artmışdır (burada dövlət orqanı (qurumu) dedikdə Dövlət Məşğulluq Agentliyi, onun yerli orqanları və Əmək Bazarı və Sosial Müdafiə Məsələləri üzrə Milli Observatoriya, habelə Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat Agentliyi nəzərdə tutulur).

“İşsizlikdən sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.1-ci bəndinə əsasən “Bu Qanunun məqsədi Azərbaycan Respublikasının əmək bazarında riskin ötürülməsinə əsaslanan münasibətlərin və yeni maliyyələşmə mexanizmlərinin yaradılması, sığortaolunanların itirilmiş əməkhaqlarının kompensasiya olunması və işsizliyin yaranması hallarının qarşısının alınması üçün qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi yolu ilə əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə təminat verilməsidir.”

İşsizlikdən sığorta fondunun digər xərc istiqamətləri üzrə nəzərdə tutulan vəsaitləri 2024-cü illə eyni olaraq qalmışdır.

Cədvəl 6. İşsizlikdən sığorta fondunun xərcləri (milyon manatla)

Xərclərin istiqamətləri	2024	2025	Artım+, Azalma-
İşsizliyə görə sığorta ödənişləri	15,0	17,0	2,0 (13,3%)
Peşə hazırlığı və əlavə təhsilin təşkili	35,0	35,0	0,0
Peşə yönümünə dair məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi	1,5	1,5	0,0
Əmək yarıməkalarının, əmək birjalarının təşkili	0,5	0,5	0,0
Haqqı ödənilən ictimai işlərin təşkili	5,0	3,7	-1,3 (-26%)
Özünüməşğulluq tədbirlərinin təşkili	73,0	77,0	4,0 (5,5%)
Sosial iş yerlərində işçilərin əməkhaqlarının bir hissəsinin maliyyələşdirilməsi	4,0	4,0	0,0
Peşə standartlarının hazırlanması	1,0	1,0	0,0
Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) aparatının və onun idarə, filial və nümayəndəliklərinin, habelə tabeliyindəki digər qurumların, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) saxlanılması xərcləri	55,0	67,0	12,0 (21,8%)
Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) əhaliyə sosial sahədə xidmətlərin təşkili üzrə fəaliyyətinin müştərək maliyyələşdirilməsi xərcləri	45,0	50,0	5,0 (11,1%)
Sosial müdafiəyə xüsusi ehtiyacı olan və işə düzəlməkdə çətinlik çəkən şəxslərin məşğulluğunun təmin olunması üçün kvotadan əlavə iş yerlərinin yaradılması	1,0	1,0	0,0
Sosial müəssisələrin yaradılması və məqsədli proqramların həyata keçirilməsi	1,0	2,0	1,0 (100%)
Qanunla əmək hüququnun həyata keçirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş digər aktiv məşğulluq tədbirləri	1,0	1,0	0,0

Mənbə: ƏƏSMN və Maliyyə Nazirliyinin 2024–2025-ci illər üzrə rəsmi büdcə sənədləri əsasında tərtib edilmişdir.

3. İCBARİ TİBBİ SİĞORTA FONDU

Ölkədə icbari tibbi sığortanın tətbiqi səhiyyə xidmətlərinin müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasına, bu sahədə maliyyələşmə mexanizmlərinin yeni iqtisadi əsaslarla təkmilləşdirilməsinə və əhaliyə göstərilən tibbi xidmətlərin keyfiyyətinin daha da yüksəldilməsinə xidmət edir.

“Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 15-10-cu maddəsi ilə icbari tibbi sığortanın maliyyə mənbələri üzrə müəyyən edilmiş icbari tibbi sığorta haqlarından daxil olan vəsaitlər icbari tibbi sığorta fondunda cəmləşdirilir.

İcbari tibbi sığorta fondu 2019-cu ildən fəaliyyətə başlamış, 2023-cü ildən onun büdcəsi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “İcbari tibbi sığorta fondunun 2025-ci il büdcəsi haqqında” 2025-ci il 10 fevral tarixli 324 nömrəli Fərmanı ilə İcbari tibbi sığorta fondunun 2025-ci il üzrə büdcəsi təsdiq edilmiş və 2025-ci il yanvar ayının 1-dən tətbiq edilmişdir.

İcbari tibbi sığorta fondunun büdcəsində 2024-cü ildə əvvəlki ilə nisbətən 19,1% artım, 2025-ci ildə 2024-cü ilə nisbətən 3,2% artım nəzərdə tutulmuşdur.

İcbari tibbi sığorta fondunun 2025-ci il üzrə xərcləri 2 941,7 milyon manat nəzərdə tutulur. Bu, 2024 illə müqayisədə 91,4 milyon manat və ya 3,2% çoxdur.

İcbari tibbi sığorta fondunun 2025-ci il büdcəsinin gəlirləri 2571,7 milyon manat proqnozlaşdırılır. Əvvəlki illərin büdcəsindən fərqli olaraq Fondun 2025-ci il büdcəsinin xərclərinin qalan 370,0 milyon manat hissəsi əvvəlki illərdə istifadə olunmamış vəsaitlərindən (qalıqından) cari ilin xərclərinin maliyyələşdirilməsinə yönəldilməsi hesabına həyata keçiriləcəkdir.

İcbari tibbi sığorta fondunun 2025-ci il üzrə gəlirlərində əvvəlki illə müqayisədə mənbələr üzrə hər birində artım müşahidə edilir. Dövlət büdcəsindən ayırmalar üzrə artım ən az (3,5%) olması daha müsbət haldır ki, dövlət büdcəsinə yükün artırılmasına imkan vermir. Digər mənbələr üzrə artım təqribən 10-15% ətrafındadır. Lakin digər daxilolmalar mənbəsi üzrə artım 22,0 milyon manat və ya 33,0% təşkil edir ki, bunun da 20,0 milyon manatını icbari tibbi sığorta üzrə sərbəst vəsaitin idarə olunması üzrə gəlirlər təşkil edir.

Cədvəl 7.İcbari tibbi sığorta fondunun gəlirləri (milyon manatla)

Gəlirlərin mənbələri	2024	2025	Artım+, Azalma-
1. Dövlət büdcəsindən ayırmalar	1 368,0	1 416,4	48,4 (3,5%)
2. İşəgötürən və işçi tərəfindən icbari tibbi sığorta üzrə ödənilən sığorta haqları	827,9	909,1	81,2 (9,8%)
3. Fiziki şəxslərdən sığorta haqları üzrə daxilolmalar	15,0	17,0	2,0 (13,3%)
4. Avtomobil benzininin, dizel yanacağının, maye qazın Azərbaycan Respublikasının ərazisinə idxalı və daxili istehlakı, alkoqollu içkilərə və tütün məhsullarına tətbiq olunan aksizlər üzrə daxilolmalar	122,8	140,6	17,8 (14,5%)
5. Digər daxilolmalar, o cümlədən	66,6	88,6	22,0 (33,0%)

- icbari tibbi sığorta üzrə sərbəst vəsaitin idarə olunması üzrə gəlirlər	65,0	85,0	20,0 (30,8)
-“ Tibbi sığorta haqqında ” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinin pozulması ilə bağlı tətbiq olunan cərimələrdən, maliyyə sanksiyalarından və hesablanmış faizlərdən daxilolmalar	1,6	3,6	2,0 (125%)
6. Əvvəlki illərdə icbari tibbi sığorta fondunun istifadə olunmamış vəsaitindən cari ilin xərclərinə yönəldilən məbləğ	450,0	çıxarılıb	

***Mənbə:** İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin 2024–2025-ci illər üçün proqnoz büdcə sənədləri əsasında tərtib edilmişdir.*

Göründüyü kimi icbari tibbi sığorta fondunun əvvəlki illərdə istifadə olunmamış vəsaitlərdən (qalıqdan) 2025-ci ildə istifadə 80,0 milyon manat və ya 21,6% azalmışdır ki, bu da müsbət haldır ki, cari ildə daxilomaların artımından irəli gəlir.

İcbari tibbi sığorta fondunun 2025-ci il üzrə xərclərində əvvəlki illə müqayisədə istiqamətlər üzrə icbari tibbi sığorta ödənişləri, o cümlədən “Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin tabeliyində olmayan tibb müəssisələrinə tibbi xidmətlərə görə sığorta ödənişlərində (9,4%), aptek təşkilatlarına ambulator şəraitdə istifadə olunan dərman vasitələrinə görə sığorta ödənişlərdə (166,7%) “Naxçıvan Muxtar Respublikasının İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi” publik hüquqi şəxsin xərclərində (7,4%) artım müşahidə edilir. Bu artımlar sığorta xidmətlərinin əhatə dairəsinin genişlənməsindən, “Naxçıvan Muxtar Respublikasının İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi” publik hüquqi şəxsin tam formalaşmasından irəli gəlir. Sığorta ehtiyatlarında da 7,2% artım müşahidə olunur. Əvvəlki illə müqayisədə “Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin tabeliyindəki tibb müəssisələrinin dərman, sargı ləvazimatlarının və materiallarının, maddi-texniki bazasının, kadr təminatının və digər xərclərin maliyyələşdirilməsində (3,1%), sair xərclərdə (33,3%), yeni növ koronavirus (COVID-19) pandemiyası ilə mübarizə tədbirlərinin bir hissəsinin maliyyələşdirilməsi xərclərində (41,7%) azalma isə xərclərin istiqamətlərində daha dəqiqləşmələrin formalaşmasından və mövcud proseslərdən irəli gələ bilər.

Cədvəl 8.İcbari tibbi sığorta fondunun xərcləri (milyon manatla)

Xərclərin istiqamətləri	2024	2025	Artım+, Azalma-
1. “İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi” publik hüquqi şəxsin Aparatının (filial, idarə) saxlanılma xərcləri	32,5	33,5	1,0 (3,1%)
2. “Naxçıvan Muxtar Respublikasının İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi” publik hüquqi şəxsin xərcləri	78,9	84,7	5,8 (7,4%)
3. “Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin saxlanılma xərcləri	46,6	47,3	0,7 (1,5%)

4. İcbari tibbi sığorta ödənişləri və dotasiya məbləği, cəmi	2 565,8	2 655,7	89,9 (3,5%)
4.1.“Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin tabeliyindəki tibb müəssisələri üzrə icbari tibbi sığorta ödənişləri və dotasiya məbləği üzrə xərclər	1 678,2	1 721,0	42,8 (2,6%)
4.2.“Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin tabeliyindəki tibb müəssisələrinin dərman, sargı ləvazimatlarının və materiallarının, maddi-texniki bazasının, kadr təminatının və digər xərclərin maliyyələşdirilməsi	479,6	464,8	-14,8 (-3,1%)
4.3.“Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin tabeliyində olmayan tibb müəssisələrinə tibbi xidmətlərə görə sığorta ödənişləri	393,0	430,0	37,0 (9,4%)
4.4.Aptek təşkilatlarına ambulator şəraitdə istifadə olunan dərman vasitələrinə görə sığorta ödənişi	15,0	40,0	25,0 (166,7%)
5. Sair xərclər	30,0	20,0	-10,0 (-33,3%)
6. Sığorta ehtiyatları	90,4	96,9	6,5 (7,2%)
7. Yeni növ koronavirus (COVID–19) pandemiyası ilə mübarizə tədbirlərinin bir hissəsinin maliyyələşdirilməsi xərcləri	6,0	3,5	-2,5 (-41,7%)
8. Bank xərcləri	0,1	0,1	0,0

***Mənbə:** İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin 2024–2025-ci illər üçün proqnoz büdcə sənədləri əsasında tərtib edilmişdir.*

Fondun əsas xərc istiqamətlərindən olan “İcbari tibbi sığorta ödənişləri və dotasiya məbləği” (ümumi xərclərin 90%-i) üzrə illik artım 3,5% təşkil etmişdir. Lakin bu maddənin yarımbəndləri olan “Dərman, sargı ləvazimatlarının və materiallarının alınması üzrə xərclər”i üzrə hər il 25% artım, ““Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi” publik hüquqi şəxsin tabeliyində olmayan tibb müəssisələrinə tibbi xidmətlərə görə sığorta ödənişləri” üzrə müvafiq olaraq 58,5% və 9,4% artım, “Aptek təşkilatlarına ambulator şəraitdə istifadə olunan dərman vasitələrinə görə sığorta ödənişi” üzrə isə 2025-ci ildə 2,7 dəfə artım nəzərdə tutulmuşdur. Bu xərc maddələri üzrə gələcəkdə nəzarətin gücləndirilməsi məqsəduyğun olardı.

“Sığorta ehtiyatları” xərc maddəsi üzrə son 2 ildə 10,4% və 7,1%, “Naxçıvan MR İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi PHŞ-in xərcləri” 10,5% və 7,3% artımla proqnozlaşdırılmışdır.

4. Dövlət Neft Fondu

Dövlət Neft Fondu neft və qazın kəşfiyyatı, işlənməsi və hasilatın pay bölgüsünə dair Dövlət Neft Şirkəti ilə sərmayəçilər arasında bağlanmış sazişlərin həyata keçirilməsindən, habelə Azərbaycan

Respublikasında neft-qaz ehtiyatlarının kəşfiyyatı və işlənməsinə dair digər bağlanmış sazişlərin həyata keçirilməsindən Azərbaycan Respublikasının əldə etdiyi vəsaitin səmərəli idarə olunması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 29 dekabr tarixli 240 nömrəli Fərmanı ilə yaradılmışdır. Fondun hər il üçün büdcəsi Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən təsdiq edilir. Fondun icraçı direktoru tərəfindən hazırlanmış büdcə layihəsi Müşahidə Şurasının rəyi ilə birlikdə təsdiq olunmaq üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edilir.

Fondun büdcəsində onun il ərzində vəsaitinin istifadə edilməsinin əsas istiqamətləri müəyyən edilir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun 2025-ci il büdcəsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2024-cü il 28 dekabr tarixli 273 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun 2025-ci il büdcəsinin gəlirləri 14452,5 milyon manat, xərcləri isə 14640,2 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılır.

Təsdiq edilmiş Fərmana əsasən Dövlət Neft Fondunun 2025-ci il üzrə gəlirləri 2024 illə müqayisədə 343,3 milyon manat və ya 2.4 faiz çoxdur.

Dövlət Neft Fondunun 2025-ci il üzrə xərcləri 14640.2 milyon manat məbləğində təsdiq edilmişdir ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 1735.3 milyon manat və ya 13.5 faiz çoxdur.

Dövlət Neft Fondunun 2024-cü və 2025-ci illərdə büdcəsinin gəlirləri aşağıdakı daxilolmalar hesabına formalaşır:

Cədvəl 9. Dövlət Neft Fondunun gəlirləri (milyon manatla)

Gəlirlərin mənbələri	2024	2025	Artım+, Azalma-
1.Azərbaycan Respublikasının payına düşən karbohidrogenlərin satışından əldə edilən xalis gəlir (karbohidrogenlərin nəqli üzrə məsrəflər, bank, gömrük rəsmiləşdirilməsi, müstəqil nəzarət (sörveyer), marketing və sığorta xərcləri çıxılmaq şərtlə, habelə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin sərmayəçisi, payçısı və ya tərəfdaşı olduğu layihələrdə onun sərmayəsinə və ya iştirak payına düşən gəlirlər istisna olmaqla)	10 197,6	9 797,3	-400,3 (-3,9%)
2.Karbohidrogen ehtiyatlarının işlənməsi ilə əlaqədar müqavilə sahəsindən istifadə üçün sərmayəçilərin akrhesabı ödənişləri	3,6	3,6	0,0
3.Neftin və qazın Azərbaycan Respublikasının ərazisi ilə ötürülməsindən əldə edilən gəlir	0,2	25,4	25,2
4.Dövlət Neft Fondunun valyuta aktivlərinin yerləşdirilməsindən və idarə olunmasından əldə edilən gəlir	3 132,0	3 462,3	330,3 (10,5%)
5.Neft-qaz sazişlərinin imzalanması və ya icrası ilə bağlı sərmayəçilər tərəfindən ödənilən bonuslar	775,9	767,7	-8,2 (-1,1%)
6.Neft-qaz layihələrinin həyata keçirilməsi ilə bağlı dividend ödənişləri		396,2	

***Mənbə:** Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun və Maliyyə Nazirliyinin 2024–2025-ci illər üçün proqnoz büdcə sənədləri əsasında hazırlanmışdır.*

2025-ci il yanvar ayının 1-nə Dövlət Neft Fondunun aktivləri 2024-cü ilin əvvəlinə (56069.7 milyon ABŞ dolları) nisbətən 7.1% artaraq 60 031.4 milyon ABŞ dolları təşkil etmişdir. Manat ifadəsi ilə Fondun vəsaiti 2025-ci il 1 yanvar tarixə 102053.4 milyon manat olmuşdur.

2024-cü ildə Fondun büdcə gəlirləri 18 039.0 milyon manat təşkil etməklə büdcədə nəzərdə tutulandan 3929.8 milyon manat və ya 27.9% çox icra edilmişdir.

2024-cü ildə Fondun neft və qaz sazişlərinin həyata keçirilməsi ilə bağlı gəlirləri 12 243.7 milyon manat (büdcədə nəzərdə tutulandan 2046.1 milyon manat və ya 20.1% çox), o cümlədən, mənfəət neftinin və qazın satışından 11 461.4 milyon manat, bonus ödənişləri 778.2 milyon manat, tranzit gəlirləri 0.5 milyon manat, akrhesabı ödənişləri 3,6 milyon manat təşkil etmişdir. Mənfəət neftinin qiymətinin büdcədə nəzərdə tutulana (75 ABŞ dolları) nisbətən yüksək olması bu maddə üzrə gəlirlərin artmasına şərait yaratmışdır. 2024-cü ildə xam neftin satış qiyməti orta hesabla 82.3 ABŞ dolları təşkil etmişdir.

Fondun vəsaitlərinin idarə olunmasından əldə edilən gəlirlər 5 795.3 milyon manat təşkil etmişdir ki, bu da büdcə proqnozuna nisbətən 2663.3 milyon manat və ya 85% çoxdur. 2024-cü ildə Fondun investisiya portfeli üzrə gəlirliliyi 6.0% (2023-cü ildə 7,1%) olmuşdur. Fondun investisiya portfelinə daxil olan qızılın dünya bazarında qiymətinin artması 2024-cü ildə Fondun büdcədənəkar gəlirlərinə əhəmiyyətli töhfə vermişdir.

2025-ci ildə Fondun əsas kapitalın itirilməsi riskinin aşağı olması şərtlə maksimum gəlirliliyin əldə edilməsinə imkan verən investisiya siyasəti həyata keçirməsi nəzərdə tutulur.

2025-ci il üzrə Fondun investisiya portfelinin proqnozlaşdırılan məcmu dəyəri (ortaçəkili həcmi) 58,1 milyard ABŞ dollarına bərabər götürülür. İnvestisiya portfelinin baza valyutası ABŞ dolları müəyyən edilir. İnvestisiya portfelinin məcmu dəyərinin minimum 85 faizi (illik bölgüsü Fondun Müşahidə Şurası tərəfindən təsdiq edilməklə) ABŞ dolları, avro və İngiltərə funt sterlinqində ifadə olunan aktivlərə yerləşdirilir.

İnvestisiya portfelinin qalan hissəsi borc öhdəlikləri, səhm (pay), daşınmaz əmlak və qızıl altportfellərindən ibarətdir.]

Dövlət Neft Fondunun büdcəsinin xərcləri aşağıdakı məqsədlərə yönəldilir:

Cədvəl 10. Dövlət Neft Fondunun xərcləri (milyon manatla)

Gəlirlərin mənbələri	2024	2025	Artım+, Azalma-
1.Azərbaycan Respublikasının payına düşən karbohidrogenlərin satışından əldə edilən xalis gəlir (karbohidrogenlərin nəqli üzrə məsrəflər, bank, gömrük rəsmiləşdirilməsi, müstəqil nəzarət (sörveyer), marketing və sığorta xərcləri çıxılmaq şərtlə, habelə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin sərmayəçisi, payçısı və ya tərəfdaşı olduğu layihələrdə onun sərmayəsinə və ya iştirak payına düşən gəlirlər istisna olmaqla)	10 197,6	9 797,3	-400,3 (-3,9%)
2.Karbohidrogen ehtiyatlarının işlənməsi ilə əlaqədar müqavilə sahəsindən istifadə üçün sərmayəçilərin akrhesabı ödənişləri	3,6	3,6	0,0
3.Neftin və qazın Azərbaycan Respublikasının ərazisi ilə ötürülməsindən əldə edilən gəlir	0,2	25,4	25,2

4.Dövlət Neft Fondunun valyuta aktivlərinin yerləşdirilməsindən və idarə olunmasından əldə edilən gəlir	3 132,0	3 462,3	330,3 (10,5%)
5.Neft-qaz sazişlərinin imzalanması və ya icrası ilə bağlı sərmayəçilər tərəfindən ödənilən bonuslar	775,9	767,7	-8,2 (-1,1%)
6.Neft-qaz layihələrinin həyata keçirilməsi ilə bağlı dividend ödənişləri		396,2	

Mənbə: Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun və Maliyyə Nazirliyinin 2024–2025-ci illər üçün proqnoz büdcə sənədləri əsasında hazırlanmışdır.

2024-cü ildə Fondun büdcə xərcləri 12 896,4 milyon manat təşkil etməklə büdcədə nəzərdə tutulandan 8.5 milyon manat və ya 0.1% az icra edilmişdir.

2024-cü il büdcəsinin icrası çərçivəsində büdcədə proqnozlaşdırılan məbləğ tam olaraq 12 781,0 milyon manat vəsait dövlət büdcəsinə transfert edilmişdir. İl ərzində “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı”nın maliyyələşməsinə 34,0 milyon manat (proqnozdan 4,2 milyoon manat az), “Gənclərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair 2022–2028-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nın maliyyələşməsinə isə 47,3 milyon manat (təqribən proqnozda qədər) yönəldilmişdir. 2024-cü ildə Fondun idarə edilməsi ilə bağlı xərcləri 34,1 milyon manat (proqnozdan 4,2 milyoon manat az) təşkil etmişdir.

2025-ci ildə dövlət büdcəsinə transfert əvvəlki ilə nisbətən 1700.0 milyon manat və ya 13,3% çox proqnozlaşdırılır. Fondun idarə edilməsi ilə bağlı xərclərində də 5.4 milyon manat və ya 13,3% artım nəzərdə tutulur.

Fondun 2025-ci il üzrə təsdiq edilmiş xərclərində əvvəlki ildə proqramların yerinə yetirilməsi ilə bağlı xərclərin işlərin yerinə yetirilməsi dinamikasından irəli gələrək növbəti il üçün proqnozlaşdırılır.

NƏTİCƏ

Dövlət Sosial Müdafiə Fondu üzrə:

Son illərdə dövlət sosial müdafiə siyasətində aparılan islahatlar və idarəetmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi nəticəsində Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun gəlirləri stabil şəkildə artmaqda və icra planından artıq yerinə yetirilməkdədir. Bu artım, ilk növbədə, sığorta haqlarının yığılması sahəsində inzibatçılığın gücləndirilməsi, rəqəmsal platformaların tətbiqi və şəffaflıq mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi ilə bilavasitə əlaqədardır. Nəticədə, pensiya sisteminin maliyyə dayanıqlığı möhkəmlənmiş, sığorta ehtiyatlarının artırılması və pensiya ödənişlərinin tədricən yüksəldilməsi üçün real zəmin yaranmışdır.

Bununla yanaşı, pensiya islahatının davamlılığını təmin etmək və fondun maliyyə sabitliyini qoruyub saxlamaq məqsədilə aşağıdakı sistemli tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədəuyğun hesab olunur:

- **Könüllü sosial sığorta sisteminin inkişafı:** Məcburi sosial sığorta ilə paralel olaraq könüllü pensiya sığortasının hüquqi-institusional əsasları genişləndirilməli, qeyri-dövlət pensiya fondlarının fəaliyyətini stimullaşdıran fiskal təşviqlər formalaşdırılmalıdır.
- **Sosial sığorta prinsiplərinə zidd təyinatların azaldılması:** Əmək pensiyalarının yalnız sığorta stajı və ödənişləri əsasında formalaşması təmin olunmalı, bu prinsipə zidd istisna halların tədricən aradan qaldırılması üçün normativ baza gücləndirilməlidir.

- **Pensiya sistemində ədalətlik göstəricilərinin sabitləşdirilməsi:** Minimum pensiya ilə orta aylıq pensiya arasındakı nisbət üzrə sabit çərçivə müəyyən edilməli, minimum əmək pensiyalarının əmək haqqı səviyyələrinə uyğunlaşdırılması istiqamətində tədbirlər genişləndirilməlidir.
- **Maliyyələşdirmə və məsuliyyət bölgüsü:** Dövlətin sosial öhdəliklərinin bir hissəsinin məcburi sosial sığorta hesabına qarşılınması praktikasına son qoyularaq, bu vəsaitlərin sığorta iştirakçılarının mənafeyinə yönəldilməsi təmin edilməlidir.

İşsizlikdən Sığorta Fondu üzrə:

İşsizlikdən Sığorta Fondu müasir əmək bazarı mexanizmləri çərçivəsində işçilərin sosial təminat sisteminin mühüm elementi kimi çıxış edir. Lakin mövcud qanunvericilik və tətbiq olunan mexanizmlər fonun dayanıqlığını və çevikliyi tam təmin etmir. Bu baxımdan, bir sıra struktur və institusional təkmilləşdirmələr zəruridir:

- **Gəlir mənbələrinin diversifikasiyası:** Fondun gəlirlərinin formalaşmasında yalnız büdcə sektorundan deyil, qeyri-büdcə sektoru və özəl müəssisələrdən toplanan sosial sığorta haqlarının payı artırılmalıdır.
- **İnvestisiya gəlirlərinin büdcədə əks olunması:** Fondun sərbəst vəsaitinin yerləşdirilməsindən əldə olunan gəlirlər ayrıca xətt üzrə büdcədə əks olunmalı, bu resursların idarə olunması üzrə şəffaf hesabatlılıq təmin edilməlidir.
- **Sığorta xərclərinin qanunvericiliyə uyğun istifadəsi:** Mövcud qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq işsizlikdən sığorta vəsaitlərinin yalnız 1.1-ci maddədə göstərilən məqsədlər üzrə yönəldilməsi təmin olunmalıdır.

İcbari Tibbi Sığorta Fondu üzrə :

İcbari Tibbi Sığorta Fondunun fəaliyyətə başlaması səhiyyənin maliyyələşmə strukturunda keyfiyyətə yeni mərhələnin əsasını qoymuşdur. Bu fondun fəaliyyət mexanizmləri universal tibbi təminat və tibbi xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması üçün əsas alət funksiyasını daşıyır. Lakin genişlənməkdə olan büdcə resurslarının səmərəli istifadəsi və nəticəəsaslı yanaşmaların tətbiqi üçün aşağıdakı istiqamətlərdə islahatların dərinləşdirilməsi zəruridir:

- **Xərc strukturuna nəzarətin gücləndirilməsi:** Tibbi xidmətlərin satın alınması və maliyyələşdirilməsi üzrə qərarların nəticə əsaslı göstəricilərlə ölçülməsi və şəffaf audit sistemlərinin qurulması təmin edilməlidir.
- **Elektron nəzarət sistemlərinin tətbiqi:** Vəsaitlərin monitorinqi üçün integrasiya olunmuş rəqəmsal nəzarət sistemləri formalaşdırılmalı, korrupsiya riskləri minimuma endirilməlidir.

Dövlət Neft Fondu üzrə Strateji Yanaşma və Dayanıqlı İdarəetmə

Dövlət Neft Fondu Azərbaycanın neft və qaz gəlirlərinin strateji idarəedilməsi və nəsillərarası bərabərlik prinsipinin qorunması baxımından mühüm alətdir. Lakin 2020–2025-ci illər dövrü üçün proqnoz göstəricilər Fondun gəlir strukturunda ciddi dəyişikliklərin baş verdiyini göstərir:

- **Karbohidrogen gəlirlərinin azalması:** 2020-ci ildə 85% təşkil edən bu mənbənin payı 2025-ci ildə 68%-ə düşmüşdür. Bu tendensiyanın yaxın illərdə də davam edəcəyi ehtimal olunur.
- **Valyuta aktivlərindən gəlirlərin artması:** Əvəzində Fondun valyuta aktivlərinin yerləşdirilməsindən əldə etdiyi gəlirlərin payı 5%-dən 24%-ə yüksəlmişdir. Bu, idarəetmə modelində strateji dəyişikliklərə ehtiyac olduğunu göstərir.

Bu baxımdan tövsiyə olunur ki:

- **Valyuta aktivlərinin diversifikasiyası və riskə qarşı dayanıqlığı artırılmalı:** Yüksək reytingli, aşağı riskli və uzunmüddətli sabit gəlir gətirən maliyyə alətlərinə üstünlük verilməlidir.

- **İdarəetmə və hesabatlılıq mexanizmləri beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılsın:** Səmərəli portfel idarəçiliyi, şəffaflıq və məsuliyyətlik əsas prinsiplər kimi tətbiq olunmalıdır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2019, 29 noyabr). Azərbaycan Respublikasında 2020-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Qanun (№ 1699-VQ). <https://e-qanun.az/framework/43847>
2. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2019, 29 noyabr). Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Qanun (№ 1700-VQ). <https://e-qanun.az/framework/43845>
3. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2020, 29 dekabr). Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2021-ci il büdcəsi haqqında Qanun (№ 234-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/46591>
4. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2020, 29 dekabr). Azərbaycan Respublikasında 2021-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Qanun (№ 236-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/46597>
5. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2020, 29 dekabr). Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Qanun (№ 237-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/46598>
6. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2021, 3 dekabr). Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2022-ci il büdcəsi haqqında Qanun (№ 402-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/48727>
7. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2021, 3 dekabr). Azərbaycan Respublikasında 2022-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Qanun (№ 404-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/48715>
8. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2021, 3 dekabr). Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Qanun (№ 405-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/48716>
9. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2022, 9 dekabr). Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2023-cü il büdcəsi haqqında Qanun (№ 673-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/53093>
10. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2022, 9 dekabr). Azərbaycan Respublikasında 2023-cü il üçün yaşayış minimumu haqqında Qanun (№ 675-VIQD). <https://e-qanun.az/framework/53119>
11. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2022, 9 dekabr). Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Qanun (№ 676-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/53120>
12. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2023, 5 dekabr). Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2024-cü il büdcəsi haqqında Qanun (№ 1029-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/55873>
13. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2023, 5 dekabr). Azərbaycan Respublikasında 2024-cü il üçün yaşayış minimumu haqqında Qanun (№ 1031-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/55869>
14. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2023, 5 dekabr). Azərbaycan Respublikasının 2024-cü il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Qanun (№ 1032-VIQ). <https://e-qanun.az/framework/55870>
15. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2024, 16 dekabr). Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2025-ci il büdcəsi haqqında Qanun (№ 94-VIIQ). <https://e-qanun.az/framework/58615>
16. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2024, 16 dekabr). Azərbaycan Respublikasında 2025-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında Qanun (№ 96-VIIQ). <https://e-qanun.az/framework/58607>
17. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi. (2024, 16 dekabr). Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında Qanun (№ 97-VIIQ). <https://e-qanun.az/framework/58576>

18. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. (2019, 18 iyun). Minimum aylıq əməkhaqqının artırılması haqqında Sərəncam (№ 1265). <https://e-qanun.az/framework/42486>
19. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. (2021, 17 dekabr). Minimum aylıq əməkhaqqının artırılması haqqında Sərəncama dəyişiklik edilməsi barədə Sərəncam (№ 3051). <https://e-qanun.az/framework/48651>
20. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. (2023, 5 yanvar). Əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması sahəsində əlavə tədbirlər haqqında Sərəncam (№ 3708). <https://e-qanun.az/framework/53129>
21. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. (2024, 23 dekabr). Əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması sahəsində tədbirlərin davam etdirilməsi haqqında Sərəncam (№ 419). <https://e-qanun.az/framework/58610>
22. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. (2023, 17 aprel). Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun sərbəst vəsaitinin investisiyaya yönəldilməsi və investisiya gəlirlərindən istifadə edilməsi Qaydası haqqında Fərman (№ 2105). <https://e-qanun.az/framework/56746>
23. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. (2023, 17 aprel). İşsizlikdən Sığorta Fondunun sərbəst vəsaitinin investisiyaya yönəldilməsi və investisiya gəlirlərindən istifadə edilməsi Qaydası haqqında Fərman (№ 2107). <https://e-qanun.az/framework/56749>
24. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. (2023, 27 dekabr). Dövlət Neft Fondunun 2024-cü il büdcəsi haqqında Fərman (№ 2430). <https://e-qanun.az/framework/56422>
25. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. (2024, 28 dekabr). Dövlət Neft Fondunun 2025-ci il büdcəsi haqqında Fərman (№ 273). <https://e-qanun.az/framework/58732>